

OKMÁNYTÁR

CSONKARÉTI KÁROLY

A M. KIR. FOLYAMÓRSÉG FELÁLLÍTÁSÁNAK, SZERVEZETÉNEK IRATAIBÓL (1920—1929)

A Horthy-kori honvédség történetének megírását nagyon megnehezíti a hiányos iratanyag. Ezért — a korszak hadtörténeti szintézisét szolgáló lépésként — feldolgozzuk és időrendbe sorakoztatva közreadjuk a m. kir. folyamórség felállítására és szervezetére vonatkozó fontosabb iratokat.

Felmerül a kérdés, hogy miért a folyamórséget választottuk, amely fegyvernem — honvédségen belüli hadászati fontosságát és létszámát tekintve — elenyésző jelentőségű; arról nem is beszélve, hogy a tárgyalt időszakban nem mint a honvédség fegyveres erejének része, hanem mint a belügyminiszteri tárcához tartozó folyamrendészeti fegyveres testület volt (papíron) nyilván tartva.

Válaszunk: éppen ezért; ugyanis ez az a testület, amelyről a Horthy-rendszer alatt sem jelent meg ismertetés, nem írtak róla sem szaklapok, sem a sajtó. Továbbá, mert fennmaradt iratanyaga más alakulatokéhoz viszonyítva a legszegényebb, s féltő, hogy ez a fegyvernem — mert felállításától kezdve valóságosan fegyvernem volt — feledésbe merül, hiszen napjainkban nálunk önálló folyami fegyvernem már nincs. Kutatási szempontból ezért is mostoha terület, pedig a folyamórség szerves és szükséges részét képezte a hadseregnek.

Ennél a gondolatnál feltétlenül meg kell állnunk, mert a Horthy-korban is sokan megkérdőjelezték a folyamórség létjogosultságát. Olyan alakulatnak vélték, amelyet csupán a haditengerész államfő kedvéért létesítettek.

Anélkül, hogy belemerülnénk ebbe a témába, még az iratanyag ismertetése előtt, futólag érintenünk kell a fegyvernem szükségességének kérdését, noha maguk a dokumentumok is cáfolják, hogy csak a kormányzó kedvéért állították volna fel — vagy folytatták volna — a hadihajózást. Ezt a fényűzést Magyarország nem engedhette volna meg magának. Szükséges voltát a folyamórség felügyelője röviden, a cél ismertetésével, a következőképpen indokolta: „... A folyam-hadihajózás célja a folyamok uralása, szabatosabban kifejtve, saját csapataink és úszóegységeink szabad mozgásának biztosítása a folyamon, a folyam mentén és a folyamon át, és ugyanannak meggátlása az ellenség részéről. Ezt a célt csak egy abszolút fölényben levő hajórajjal tudjuk elérni és akkor is csak addig, amíg mindkét part saját csapataink birtokában van...”*

Ezzel kapcsolatban két dologról nem szabad elfeledkezni. Az egyik az a po-

* Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban — HL) Horthy-kori csapatanyagok. 39. doboz.

litikai és katonai elszigeteltség, amelybe Magyarország a trianoni békeszerződést követően került, vagyis az országot körülvevő kisantant államok barátságtalan, sőt ellenséges magatartása, mely alól akkor Ausztria sem volt kivétel. A másik, hogy Jugoszlávia és Románia erős dunai flottillával rendelkezett, hiszen Jugoszlávia négy, Románia pedig három monitorit kapott a volt monarchia flottillájából s Romániának már eredetileg is voltak monitorjai, naszádjai. Márpedig a monitorok voltak a legnagyobb harcértéket képviselő folyami hadihajók.

Csehszlovákia pedig ekkor kezdte el kiépíteni hadiflottilláját, melynek legnagyobb egysége, a „President Masaryk”, lényegesen nagyobb ágyúaszád volt a folyamórség őrnaszádjainál. Márpedig, ahogy Wulff sorhajókapitány, a folyamórség akkori felügyelője, idézett iratában helyesen kifejtette: „... Oly ország, melyet hatalmas folyók határolnak és szelnek át, úgy támadásban, mint védelemben, rászorul a folyamerőkre, ha csak nem akarja tűzérőségének egy nagy részét lekötni kizárólag azon célból, hogy a saját folyamán való átkelést... biztosítsa... Különösen áll ez a tétel olyan országban, ahol a közlekedés a folyókon át nincs elegendő számú híd által biztosítva... és ahol a folyók mentén nem állnak rendelkezésre kiépített országutak, amelyeken megfelelő gyorsasággal lehetne automobil ütegeket veszélyeztetett helyekre (átkelés vagy ellenséges folyamerők betörése) eltolni. Véleményem szerint (ha ez a vallomás egy volt tengerésznek még oly nehezőre esik is), le kell mondanunk nagy típusú páncélozott monitorok építéséről, hanem a fő gondot elsősorban fegyvertüzelés ellen védett, gyors és lehetőleg hangtalan járatú, legmodernebb repülőelhárító üteggel, gépfegyverrel és gyújtó lőszerrel felszerelt ágyúaszádok, másodsorban pedig a folyamakna és összekötő szolgálat kiépítésére kell fordítanunk...”

Egyoldalú, hamis szemléletmódról tanúskodnánk, ha nem térnénk ki a szomszéd államok ellenséges magatartásának tulajdonképpeni okára.

Tény, hogy a magyar államvezetés fő és hangoztatott külpolitikai célja a trianoni békeszerződésben elcsatolt területek visszaszerzése volt, ha lehet békés úton, ha nem, fegyveres erőszakkal. Ez az adott történeti helyzetben támadó háborúval lett volna egyenlő. Ezzel a kisantant tiszttában volt. Azért szövetségzett, fegyverkezett, hogy területét a magyar törekvésekkel szemben megvédelmezze. Viszont minél intenzívebben készülődtek szomszédaink az előbb-utóbb elkerülhetetlennek látszó összecsapásra, annál nagyobb ütemben kellett volna — céljai eléréseért — Magyarországnak is fejlesztenie haderejét. Ebben azonban megakadályozta egyrészt az ország súlyos gazdasági helyzete, másrészt az 1927-ig itt tartózkodó katonai ellenőrző bizottság. Amit azonban Magyarország katonai vonalon egyáltalán tehetett, azt — az ellenőrzés kijátszásával — meg is tette. Erre éppen a folyamórség a bizonyíték. A valójában a honvédség egyik fegyvernemét alkotó hadihajózást a belügyminiszteri tárca alatt szervezték meg, mint törvényes, kizárólag folyamrendészeti célokra létrehozott, a nemzetközi jogi normáknak és a békeszerződésnek egyaránt megfelelő rendőri testületet.

Bár kétségtelen, hogy a folyamórség a húszas években támadó hadműveletekre technikai okokból képtelen lett volna és a tárgyalt korszak hadrendjeiben mint szerény kiegészítés szerepelt, mégis, a következőt olvashatjuk a folyamerők számára kiadott Gyakorlati Szabályzat 6. füzetében: „... a vízi haderő elsősorban támadó fegyver és hogy az ilyen támadó fegyver csak merész, támadó szellemű vezetéssel érvényesülhet; ezért a folyamerők támadó szellemét következetesen ápoljuk...”

A történeti háttér rövid vázlatát után visszatérünk az iratokhoz. A feldolgozásból kihagytuk azokat az anyagokat, amelyek — bár a folyamórséggel kapcsolatosak — nyomtatásban már megjelentek. Ugyancsak terjedelmi korlátaink miatt elhagytuk tárgyalt korszakunk politikai háttérének megfestését, mert az megtalálható *Tóth Sándor* alezredes, hadtörténész „A Horthy hadsereg szer-

vezete 1920—1944” című, a Hadtörténelmi Közlemények 1958. évi 1—4. számában megjelent tanulmányában, valamint a *Hetés—Morva*: „Csak szolgálati használatra!” című dokumentumkötet előszavában, szintén Tóth Sándor tollából.

Irataink keletkezésének időszakát tárgyalja *Pataki István*: „Az ellenforradalom hadserege 1919/1921” címmel 1973-ban megjelent munkája, amelyben a hadihajózásról csupán annyit mond, hogy: „... Létrehozták a folyamórséget is, amely a Belügyminisztérium irányítása alatt működött, de kapcsolatban volt a katonai vezetéssel is...” Ehhez csak annyit fűzünk hozzá, hogy — amint az az iratokból kitűnik s erre itt hívjuk fel a figyelmet — ez a fogalmazás pontatlan. Ugyanis — véleményünk szerint — a hadihajózás kizárólag katonai vezetés alatt állt, s az 1921. március 1-től felállított folyamórség csak folyamrendészeti és igazgatási—hatósági ügyekben volt a belügyminiszternek alárendelve, minden más tekintetben végső soron a honvédelmi miniszternek. A folyamrendészeti szolgálathoz pedig csak a révhatóságok tartoztak, amelyek (személyi, fegyelmi, kiképzési, továbbá katonai- és gazdasági-közigazgatási tekintetben), a folyamórség központi parancsnokságának voltak — a katonai érdekek messzemenő figyelembevételével — alárendelve.

Egyes iratoknak, a könnyebb áttekinthetőség kedvéért, címet adtunk.

A HADIHAJÓZÁS SZERVEZETE 1920-BAN¹

Pro domo: A hadihajós parancsnokságok és alakulatok jelenlegi szervezete a következő:²

1. Hadihajós csapatfelügyelő.

2. HM 11. osztálya, illetve 6. osztálya.

A hadihajós csapatfelügyelő hadművelleti és hírszerzési tekintetben a vezérkar főnökének van alárendelve.

A HM 11. osztályának a következő hajós hatóságok vannak alárendelve:

a) a hajó- és gépjavító műhely r. t.,

b) hadihajós csapatparancsnokság,

c) katonai hajózási szállításvezetőség (hadművelleti és hírszerzési tekintetben a 6. osztálynak, mint a vk. főnök közlekedési irodájának).

ad b) A hadihajós csapatparancsnokságnak alárendelve:

1. órhajó egységek parancsnoksága,

2. folyami felvételi osztag,

3. kikötő osztagparancsnokság,

4. törzsosztág parancsnokság

5. tanfolyamok parancsnoksága.

ad c) Hajózási szállításvezetőségnek alárendelve:

1. dunai központi hajó állomásparancsnokság,

2. tiszai központi katonai hajó állomásparancsnokság.

1-nek alárendelve: Gönyű, Esztergom, Szob és Érsekcsanád katonai hajós állomásparancsnokság.

2-nek alárendelve: Szolnoki katonai hajós állomásparancsnokság.³

¹ HL VKF 1920. 1. o. Hdm. 16. doboz. 754. o. 13 530. sz. iraf.

² Uo. Részlet a vezérkari főnök részére készített feljegyzésből, melyet a hadihajózás átszervezésének tervezetéhez készített Kiss vkt. tiszt 1920. október 12-én.

³ Az 1920. március 1-i hadrendben (HL VKF 1920. 1. o. Hdm. 37. doboz. 56—81. o.) a következő hadihajós állomásparancsnokságok szerepelnek: Budapest, Gönyű és Esztergom. A létszám augusztus 1-én 111 tiszt, ebből 28 tisztviselő, és 650 főnyi legénység (HL, HM 1920. 830/66. doboz. 73 960. sz. irat.).

A HADIHAJÓZÁSNAK, MINT ÖNÁLLÓ HADERŐNEMNEK TERVE⁴

M. kir. Hadihajós Csapatfelügyelő. 92. szám.

A m. kir. Nemzeti Hadsereg vezérkari főnökének

Budapest, 1920. március hó 31.

Budapest

Hadihajós csapatfelügyelőség szervezése, hadihajós csapat alárendeltsége és szervei határozványai

1. Ideiglenes szervei határozványok a m. kir. hadihajós csapatfelügyelő számára
2. Tervezet a jelenlegi hadihajós csapatparancsnokság ügyköréről
3. Tervezet a katonai hajózási szállításvezetőség személyzetéről és ügyköréről.
4. Ideiglenes határozványok a m. kir. katonai hajózási hatóságok megszervezéséről és hatásköréről.
5. Műszaki hivatal szervezésének tervezete —ről másolatát felterjesztem.

Egyidejűleg fenti tervezetnek másolata a magy. kir. honvédelmi ministeriumnak (11. osztály révén) megküldetük.
(5 melléklet)

Wulff
Hadihajós Csapatfelügyelő⁵

A VEZÉRKAR MEGJEGYZÉSE A TERVEZETEKRE⁶

1. Tekintettel arra, hogy Magyarország a békekötés után a tengertől el van zárva, meg nem szállott területen pedig csak két hajózható folyó szakaszai vannak és ezáltal a hadihajózás aránylag csak kis keretekben mozoghat, nem tartom célszerűnek egy külön hadihajós csapatfelügyelő létesítését. A hadihajós csapatfelügyelő jogait és kötelmeit megfelelő átszervezés mellett a HM 11. (hadihajózási) osztálynak vezetője is elláthatja, mely esetben egyúttal mint legfőbb hadihajózási hatóság és hadihajózási előljáró is szerepelhetne.

2. Az így megszervezett hadihajózási csapatfelügyelő (HM 11. osztály) minden tekintetben a HM-nek volna alárendelendő. A vezérkar főnöke befolyását a hadihajózásra a vk főnöke számára kiadandó szervei határozványokban a nemzeti hadsereg s általában a honvédelem egyéb intézményeire megállapított terjedelemben gyakorolja.

3. Tekintettel arra, hogy a hadihajózás megszervezésénél csupán behajózásról lehet szó, amikor is a hadihajózás egységeinek és alakulatainak a nemzeti hadsereg csapataival fog kelleni együttműködniök, *a hadihajózásnak a régi tengerészethez hasonló különálló szervezetét egyenesen károsnak és lehetetlennek tartom*, miért is ezen intézménynek a jövőben szorosan bele kell illeszkednie a nemzeti hadsereg szervezetébe úgy, hogy *annak egy fegyvernemét képezze*.

Ebből kifolyólag a hadihajós csapatparancsnokság alárendeltségére vonatkozólag a következőket javaslom:

a) A hadihajós csapatparancsnokság, hatóságok, csapatok és intézetek fegyelmi, karhatalmi, ellátási, katonai-közigazgatási tekintetben a körletparancsnokságoknak és ezek útján a HM-nek, hadművelési tekintetben pedig mindenkor azon katonai paráságnak kell alárendelve lenniök, mellyel hivatva vannak együttműködni. Tisztán

⁴ HL VKF 1920. 1. o. Hdm. 16. doboz. 603—623. o. 13 376. sz. irat.

⁵ A mellékleteivel együtt öt részből álló tervezeten három aláírás van. Az elsőn Hild Gyula korvettkapitányé március 15-i kelettel, a másodikon Braun-Wimmer korvettkapitányé március 5-i dátummal, az ötödiken pedig Léval 3. oszt. hajóépítési főmérnöké, a műszaki hivatal főmérnökéé, dátum nélkül. A tervezetet azért nem ismertettük, mert elutasították.

⁶ HL VKF 1920. 1. o. Hdm. 16. doboz. 603—626. o., 13 376. sz. irat. A tervezet helyett a vonatkozó vezérkari véleményt közöljük. Ez tömören összefoglalja a lényegét, vagyis a honvédségtől igazgatásilag független, csupán melléje rendelt hadihajózási konstrukciós elképzelést, azaz egy vízi haderőt (s nem fegyvernemet) — és azt határozottan elutasítja.

hajózási (nautika, vízrajzi, hajózási műszaki stb.) kérdésekben közvetlenül a HM 11. osztályának.

b) A műszaki hivatal közvetlenül a HM 11. osztályának volna alárendelendő.

4. Külön Khszv.⁷ felállítását sem szükségesnek, sem célszerűnek nem tartom, mivel katonai irányításuk egységes lebonyolítása céljából elengedhetetlen, hogy a vízutakon való szállítás központi vezetése is a magyar kir. katonai szállításvezetőség kereteibe illeszkedjék és ennek egyik alosztályát képezze.

IV. 13.

Olvashatatlan aláírás,⁸

A HADIHAJÓZÁS ÁTSZERVEZÉSE FOLYAMRENDESZETTÉ⁹

Wulff Olaf m. kir. sorhajókapitány
hadihajós csapatfelügyelő

A m. kir. Nemzeti Hadsereg Vezérkari Főnöke
Önagyméltóságának

750. biz/ sz. Budapest, 1920. október 4-én.

A Kormányzó Úr Öfőméltósága parancsára a mellékelt memorandumot magas személyes tájékoztatására egyenesen felterjesztem.

Tekintve azt, hogy a hajóforgalom ellenőrzése jelenleg katonai szempontból nem kielégítő és annak átszervezése kiváló katonai érdek, másrészt tekintve azt, hogy a békeszerződés végrehajtása folytán a hadihajózás jelenlegi formájában nem állhat fenn és előnyösnek látszik annak más ministerium ügykörébe való átutalása, hogy a hadsereg szerény létszámát és annak költségvetését ne terhelje, kérem a Vezérkari Főnök Úr Önagyméltóságának hozzájárulását és a támogatását esetleges minisztertanácson, hogy a hadihajózás a memorandumban foglalt módon átszerveztessék. A katonai érdek legjobban volna megóva, ha a hadihajózást a csendőrség mintájára szerveznék át. A Honvédelmi Ministerium 11. osztálya már meg van bízva a külön kérdés tanulmányozásával. A folyamrendészeti szabályzat bevezetésének kidolgozásával a m. kir. Állami Révkapitányság volna megbízandó a hadihajózási csapatfelügyelő ellenőrzése mellett.

Felterjesztettem a honvédelmi minister úrnak.

Csatolva: Memorandum.

Wulff shkpt.

MEMORANDUM

a hajóforgalom ellenőrzéséről a magyarországi folyókon.¹⁰

...hajózási ügyekben beleszólása van a kereskedelmi, földművelésügyi, külügy-, pénzügy- és honvédelmi ministernek. Vezető állásban hajós szakemberek nincsenek, első és részben másodfokú ellenőrző közegek pedig többnyire nem szakemberek. Továbbá befolyást gyakorolnak a hajózásra a folyammérnöki hivatalok is. Szükséges, hogy az állam vegye át a partokkal való rendelkezési jogot stb. Ezzel szemben a többi partmenti államban a folyamrendészet a hadihajózás kezében van...

⁷ Katonai Hajózási Szállításvezetőség.

⁸ Ennek az iratnak fő érdekessége az, hogy Wulff a tengeri államok haditengerészetéhez hasonló, közvetlenül az államfőnek alárendelt hadihajózást akart létrehozni. Eszerint a hadihajózás, mint ahogy pl. a monarchiában is, nem tartozott volna a hadsereghez.

⁹ HL VKF 1920. 1. o. Hdm. 21. doboz. 754—780. o., 16 577. sz. irat. Az idézett kísérőlevélhez két egymással szorosan összefüggő irat tartozik, melyek közül a „Memorandum” általános helyzetképet ad a hajóforgalom ellenőrzéséről és javaslatot tesz annak állami — folyamőrségi — ellenőrzésére. A „Tanulmány” a konkrét elképzelést tartalmazza a hadihajózás átszervezésére. (Logikail és tartalmi megfontolások indokolták sorrendünket.)

¹⁰ A kihagyott rész rendkívül részletesen tárgyalja azt a kaotikus állapotot, amely a folyamhajózás terén uralkodott. Felsorolja azokat a jogszabályokat, amelyek alapján a különböző szervezetek beleszólhatnak a hajózási, folyamrendészeti, folyamegészségügyi stb. ügyekbe. Ezt a részt mellőzzük.

TANULMÁNY

a Hadihajózás átszervezéséről folyamrendésztetté

A békeszerződés értelmében Magyarország a tengeren mindennemű hadijárművéről kénytelen lemondani, míg a Dunán a folyamrendészet céljaira 3 vagy több őrzárónaszádot tarthat szolgálatban, melyeket az entente tengerészeti jóvátételi bizottsága fog kiválasztani.

Ennek értelmében a haditengerészet a béke ratifikálása után nyilvánosan meg fog szünni; mivel azonban mérvadó közegeink a hadihajózás létjogosultságát nemcsak elismerik, hanem országos érdekek minősítik, gondoskodnunk kell a hadihajózás további burkolt fennállásáról: folyamrendészeti szolgálatba való beillesztéséről...¹¹ A Dunaértekezlet (Conférence du Danube) Párizsban most tárgyalja az új Dunakartát és ezzel kapcsolatban a folyamrendészetet. Értesülesem szerint a hajózási szabályzat részleges tervezete, amely nemzetközi elfogadhatásra számíthat, a Rajna-szabályzatot veszi alapul. Ez a szabályzat inkább a tengeren érvényes nemzetközi szabályokhoz alkalmazkodik, bizonyos folyamhajózási szempontból szükséges kibővítésekkel.

Az új nemzetközi hajózási szabályzat a volt tengerésztisztikart a Dunahajózásban is új szerephez juttatja, amennyiben a nemzetközi szabályokban teljesen járatosak lévén az okleveles kereskedelmi tengeri hajóskapitányokkal egyetemben hivatva volnának a folyamhajósok kioktatására. Ha a folyamhajózás egységes vezetés alá kerülne — legyen az ministerium, vagy államtitkárság — a hadihajózás mint folyamrendészet automaticamente ennek ügykörébe kerülne és mégis a honvédelem szolgálatában maradhatna.

Ha azonban a folyamhajózás ezen — állami szempontból kívánatos — átszervezése nem történhetne meg belátható időn belül, mégis elkerülendő, hogy a hadihajózás, mint megbonthatatlan szerves egység, különféle feladatai következtében, különböző hatóságok és ministeriumok ügykörébe utaltassék. Ez már azért is fontos, hogy a hadihajózás sűrűlőds nélkül változtathasson cégért a Honvédelmi Miniszter úr által jóváhagyott összeállításban.

Amíg a Nemzeti Hadsereg keretén belül maradhat meg, a Vezérkari Főnök úr hozzájárulása és a Honvédelmi Miniszter úr jóváhagyásával a következő feladatok végzésére hivatott:

1. Aknász osztag felállítása;
2. A békeszerződés értelmében meghagyandó 3 őrzárónaszád beállítása a folyamrendészet szolgálatába;
3. Addig is, amíg az őrzárónaszádokat megkapjuk, katonai hajóállomásparancsnokságoknál beosztott motorcsónakok felszerelése és beállítása a folyamrendészet és a határellenőrzés szolgálatába;
4. Katonai Hajózási Szállításvezetőség felállítása és szervezése. A dunai és tiszai forgalom katonai ellenőrzése. Mozdósítás esetén katonai hajószállítások irányítása;
5. Összekötő szolgálat a folyamok mentén. Hírszolgálat az idézett katonai hajóállomásparancsnokságok révén;
6. Kirendelt közegei révén kapcsolat fenntartás a Commission Internationale du Danube-el.

Hogy a hadihajózás ezeket a fontos szolgálatokat a békeszerződés kijátszásával folytathassa és fejleszthesse, részben új polgári ügykört is kell vállalnia, mégpedig:

ad 1. Az aknászosztagnak a célnak megfelelően és egyúttal minden feltűnés nélkül legjobban egy folyamfelvételi osztag keretében fejlődhetne, de át kell vennie a román „Serviciul hydraulic” mintájára a kisvízi út jelzését és kitűzését... s ezen szempontból a kereskedelmi és földművelésügyi miniszter hatáskörébe tartozna;

ad 2. és 3. A folyamrendészet, tehát a rendőri szolgálat a belügyminiszterium ügykörébe tartozik, de érdeklí a pénzügyminiszteriumot is, amennyiben a határmenti pénzügyőrség a folyamokon is működik. Ebben a szolgálatban a pénzügyőrségnek katonai szerepe is van. Folyamrendészeti szempontból a hadihajózásnak olyan szervezést kellene adni, mint a csendőrségnek és a belügyminiszteriumnak kellene alárendelni.

¹¹ Wulff ebben a „Tanulmányban” rugalmasan elállt a néhány hónappal korábban készített, irreális tervezetétől. A „Tanulmány” kihagyott részében kifejti annak hátrányát, hogy a hajózás négy minisztériumhoz is tartozik és javasolja a hajózási ügyek egyetlen kézbe való összpontosítását.

ad 4. és 5. A Katonai Hajózási Szállításvezetőség automaticæ a kibővített budapesti Révkapitányságba vagy a Folyamrendészeti felügyelőségbe olvadna be, míg az alárendelt katonai hajóállomásparancsnokságok révkapitánysági kirendeltségekké vedlenének át. A hadihajózásnak ezen jövődöbeli ügyköre már elő lett készítve a volt tengerésztsztek vezetése alatt álló Állami Révkapitányság felállításával...

A VEZÉRKAR ÁLLÁSPONTJA¹²

...Okvetlenül biztosítani kell továbbá katonai szempontból a honvédelmi minister rendelkezési jogát is. Ezen célból a Honvédelmi Ministeriumban a hadihajós osztály továbbra is fenntartandó, amely osztály feladata volna a folyamórség fejével egyetértésben a folyamórségben a honvédelem érdekeinek biztosítása és az entente-val való érintkezés.

Az kétségtelen, hogy a hadihajózás a mai szervezetében, már a békeszerződés esetleges végrehajtására való tekintettel is, fent nem tartható. Szükséges tehát annak átszervezése oly módon, hogy a hadihajózás értékes tisztikara, valamint legénysége és anyaga a nemzeti hadsereg számára el ne vesszen, azaz hadműveleti szempontból tekintve *leplezetten* a jövőben is a hadsereg kiegészítő részét képezze.

Ebből kifolyólag az átszervezésnél alapelvül kell szolgálni, hogy

1. feliasztásnál és
2. hadműveleteknél, továbbá már
3. a jelenlegi látszólagos békeviszonyok között is a hadihajózás azonnal a hadvezetőség rendelkezésére álljon.

Ezen szempontokat tekintve szükséges, hogy

- a) a tisztikar intakt együtt maradjon
- b) a tisztikar továbbképzése
- c) a hadsereg kötelékével való együttműködés,
- d) a legénység kiképzése és pótlása megfelelően biztosíttassék
- e) a hadihajózás anyaga ne csak hogy megóvassék, hanem a lehetőséghez mérten, ahogy azt a konkrét hadművelleti előkészületek és eshetőségek szükségessé teszik, a technika fejlődésével lépést tartva, fejlesztessék.
- f) előkészületek tétessenek arra, hogy a hajós magán vállalatok személyzete és anyaga feliasztásnál és hadműveleteknél a hadvezetőség szolgálataira bevonassanak.

Ezen szempontokat tekintve a hadihajózás átszervezése már magától megadódik. Azaz szükséges, hogy a hadihajózásra minden tekintetben az illetékes katonai tényezők döntő befolyást gyakorolhassanak. Ezen befolyás azonban csak úgy van biztosítva, ha a hadihajózás a valóságban a honvédelmi minister, a hadművelleti alkalmazást és az ezzel összefüggő ügyekben a vezérkar főnöke közvetlen hatáskörébe tartozik.

Amennyiben ennek megvalósítása a békeszerződésre való tekintettel nem igen lesz keresztülvihető, úgy egy olyan megoldás keresendő, amelynél a honvédelmi minister, illetve a vezérkar főnökének befolyása mégis a legjobban biztosítva marad.

Ezt elérendő a legcélszerűbbnek látszik, ha a hadihajózás a csendórség mintájára folyamrendészetté alakulna át, s mint ilyen, a nyilvánosság előtt a belügyminister hatáskörébe tartozna. Az így átszervezendő hadihajózás élén egy felügyelőnek (folyamrendészeti felügyelő) kellene állnia, aki azonban utasításait a honvédelmi ministertől, illetve a vezérkar főnökétől kapja. Természetes, hogy ezen átszervezéssel kapcsolatban szükséges volna mindazok megvalósítása, amelyek a Memorandumban kifejezésre jutnak.

A hadihajózás személyzetének kiegészítését illetően, annak ugyanazon elvek szerint kell történnie, mint a hadsereg kiegészítésének. A létszám megállapítás a hadsereg létszámának megállapításával szoros kapcsolatban van. Mindenesetre szükséges, hogy a hadihajózás létszáma úgy legyen megállapítva, hogy a fentebb vázolt katonai követelményeknek megfelelőhessen és a többi fegyver(csapat)nemnek létszámával arányban álljon... Ennélfogva a hadihajós felügyelő javasolja:

¹² A hadihajós csapatfelügyelő terjengős „Tanulmányának” további ismertetése helyett a továbbiakban — helyszöke miatt is — a vezérkar álláspontját adó iratot közöljük, amely röviden summázza Wulff felterjesztésének lényegét.

1. A hajózás egyesítését egy ministerium kebelében.
2. Az állam hatalmának biztosítását a partokon.
3. A folyamrendészet felállítását a hadihajózás átszervezése által.
4. A fennálló ellenőrző közegek hatáskörének szabályozását, a szolgálat egyesítését és központosítását...

Ezek előrebocsátása után tervezetik a következő átirat:

A Honvédelmi Minister Úr Önagyméltóságának
A szárnységéd sajátkezű felbontására! Szigorúan bizalmas!

A hadihajós felügyelőnek f. hó 4-én kelt 750. biz. számú és Nagyméltóságodnak is felterjesztett Memorandumára van szerencsém véleményemet az alábbiakban közölni:

A békeszerződés esetleges végrehajtására való tekintettel a hadihajózás a jelenlegi szervezetében nem igen lesz fenntartható, miért magam is szükségesnek tartom annak átszervezését. Az átszervezés azonban oly módon volna foganatosítandó, hogy egyrészt a hadihajózás értékes tisztikara, másrészt pedig a legénység és anyaga a nemzeti hadsereg számára el ne vesszen, azaz — hadművelési szempontokat tekintve — leplezetten a jövőben is a hadsereg szerves részét képezze...¹³

Ebből kifolyólag szükségesnek vélem, hogy a hadihajózásra a jövőben is az illetékes katonai tényezők döntő befolyást gyakoroljanak... Ennek megvalósítása azonban nyilvánosan nem foganatosítható, miért is az átszervezésnél egy olyan megoldás volna keresendő, amelynél a fenti követelményeknek megfelelően az illetékes katonai tényezők befolyása biztosítva marad. Ezt elérendő, legcélszerűbbnek vélném, ha a hadihajózás a csendőrség mintájára folyamrendészeté alakíttatnék át és mint ilyen, a leplezés céljából a belügyminister hatásköre alá tartozna...

X. 12.

Kiss.¹⁴

A HADIHAJÓZÁS LÉTSZÁMA, LÉTSZÁMKIEGÉSZÍTÉSE¹⁵

Magyar királyi Hadihajós Csapatfelügyelő
751/biz. sz. Sürgős!
Budapest,
1920. október 7-én.

A Magyar királyi Nemzeti Hadsereg
Vezérkari Főnökének Budapestén

A m. kir. Honvédelmi Minister 79833/Eln. 10. számú rendelete folytán az 1895—96 és 97 évi születésű évfolyamok elbocsátásával a hadihajós intézmény nemcsak megbenül átmenetileg, hanem hosszabb időre akcióképtelenné is válik. Az 1898 és 99 évi születésű évfolyamok behívásával a szükséges legénységi létszám nem lesz elérhető, mivel a volt cs. és kir. haditengerészetnek az 1915—16—17 és 18 években rendes újonckontingense nem volt, mert azt a hadsereg rendelkezésére bocsátotta volt és szükségletét önkéntes belépésre jelentkezők által fedezte, melyek száma évenként átlag 1000 főt tett ki. Ezekből a mai Magyarországra csak néhány ember jut, kiknek egy része már úgyis önkéntesen szolgál a hadihajózásnál. A hadihajózásnak ily körülmények között emberanyagát más úton kell pótolnia. A pótlás olyanformán volna eszközölhető, hogy az egyes körletek részéről a behívandó legénységből egy bizonyos százalék volna a hadihajózásnak biztosítandó, mégpedig a különleges szolgálati viszonyokra való tekintettel 20% iparost (asztalos, ács, szabó, cipész) 20% vas- és

¹³ Itt megismétli az átszervezés fő szempontjait, módját és indokát, úgy, ahogy Wulff írta, de már mint saját javaslatát.

¹⁴ Az átszervezés támogatása érdekében Wulff október 7-én újabb beadvánnyal fordult a honvédelmi miniszterhez és a vezérkari főnökhöz (HL VKF 1920. 1. o. Hdm. 21. doboz. uo.), melyben kérte: a polgári minisztériumokkal való tárgyalás előtt hívjanak össze egy katonai értekezletet, hogy a katonák között egységes legyen az állásfoglalás és a katonai érdek ne szenvedjen csorbát.

¹⁵ HL VKF 1920. 1. o. Hdm. 21. doboz. 749—753. o., 16 576. sz. irat, mely a létszám adatok miatt becses.

fém munkást, a többi 60% lehetőleg hajóst és a folyam mentén élő intelligens egyéneket.

Az így nyert legénységgel azonban a kérdés nem oldható meg kielégítően, mert a tengerészetnél még nem szolgált legénység az egy évig tartó szolgálati idő alatt részben a legszükségesebb kiképzést nyerheti csak el. Gépész- és motorkezelő legénységet a jelenlegi viszonyok között, ahol hajók és motorcsónakok üzemben tartása iskola célokra majdnem lehetetlen, kiképezni egyáltalán nem lehet.

A gépészlegénység részéről körülbelül 50 ember kerülne elbocsátásra, legnagyobb-részt altisztek, kik kiképzésüket még a volt haditengerészetben nyerték el, ezeket pótolni egyáltalán nem tudjuk és az a helyzet áll be, hogy még meglévő hajóinkat és motorcsónakjainkat is alig leszünk képesek felhasználni. Ez a legénység fel lett szőlítva önkéntes továbbszolgálásra, de azért nem jelentkezik, mivel a fennálló rendeletek szerint nem sorolható a továbbszolgáló altisztek csoportjába és jelenlegi rossz anyagi helyzetük mellett a polgári életben jobb elhelyezkedési lehetőségük van, mint a hadihajózásnál.

Tekintettel arra, hogy a hadihajózás átszervezése folyamrendezetté már tervbe van véve és így a honvédelmi tárcából úgyis kiválik, és a szervezés tavaszig megvalósulhatna, a mostani helyzet mint átmeneti provisorium válna szükségessé. Az új szervezésben a hadihajózás a csendőrség mintájára tovább szolgáló 4 vagy 3 évre kötelezett legénységet venne fel. Azért javaslom, hogy a gépészaltisztek egy részét már most is a továbbszolgáló altisztek csoportjában helyezzük el, hogy ezeket továbbra is megtarthassuk a szolgálatban.

A kérdés elintézése azért is sürgős, mert a téli időszakot a bevonuló új legénység legszükségesebb kiképzésére kell fordítanunk, hogy legalább tavasszal a kívánt készülségnek megfelelő legénységünk.

A kiképzésre csak továbbszolgáló altisztek jöhetnek tekintetbe. E kérdéssel kapcsolatban a gépüzemvezetői vizsgát már letett továbbszolgáló altisztek kinevezése gépüzemvezetőkké is aktuálissá válik, hogy a továbbszolgáló altisztek jelentkező gépészaltiszteknek kiképzésüknek megfelelő előléptetési kilátásai is legyenek.

A szükségelt legénység létszámát a mellékelt kimutatás tünteti fel. Másolatban felterjesztem a Honvédelmi Ministeriumnak.

Wulff

Kimutatás

a szükségelt legénységi állományról (az őrnaszádok legénységétől eltekintve) az engedélyezett 661 főnyi legénység 12%-al való redukálásának tekintetbevételével.

Laktanyaszolgálat fenntartására	100 fő
Kikötőosztály (motorcsónakok és egyéb úszóművek)	88 fő
Állomásokra és hivatalokba	78 fő
„Balaton” és „Baja” hajók legénysége	80 fő
Óbudai gazdasági hivatal	24 fő

Összesen 367 fő

Felállítandó tanfolyamok és állomások kiépítésére:

Távíró és rádió tanfolyam	30 fő
Gépészeti és motorkezelő tanfolyam	30 fő
Tüzérségi tanfolyam	80 fő
Fényszóró tanfolyam	20 fő
Folyamfelvétel	50 fő

Összesen 210 fő

Összeg: 367 és 210: azaz 577 fő.

Tényleges állomány: 463 fő. A hiány most 114 fő.

Az 1895—96—97 évfolyamokból elbocsátandó 200 fő.

Szükséglet tehát: 200 és 114: azaz 314 fő.¹⁶

¹⁶ A dossziéra gépelt vezérkari javaslat: „Bizalmas! A hh. csapatfelügyelő f. hó 7-én kelt 751/biz. számú, Nagyméltóságodhoz is felterjesztett jelentésével egyetértve, felkérem Nagyméltóságodat, hogy a hadihajós alakulatoknak harcra kész állapotban való fenntartása végett a további intézkedéseket megtenni szíveskedjék. X. 9. Kiss.”

...1920 őszen¹⁸ válnak ismertté a békeszerződés tervezetének katonai rendelkezései... A minisztertanács 1921. január 3-án elhatározza, hogy a nemzeti hadsereget erő megcsonkítását az államrendészeti szervek és fegyveres őrtestületek nagyarányú fejlesztésével fogja ellensúlyozni, egyrészt, hogy azok a honvédség értékes kiegészítésül szolgáljanak, másrészt, hogy azok leple alatt oly alakulatok állíttassanak fel, melyek a honvédség szűkre szabott létszáma, vagy a fegyvernem tiltott volta miatt a nyílt honvédségben nem szerepelhettek... Ezért 1921 februárjától... a volt haditengerészetből megalakul a folyamőrség... A folyamőrség létszámát eredetileg 5000 főben kívántuk megállapítani, az ellenőrzés ezzel szemben a létszámot 1620 — ebben 96 tiszt — fegyveres és 1800 fegyver nélküli alkalmazottban, összesen 3420 főben fixírozta és az úszóegységeken 21 db. 7 cm-es, 3 db. 4,7 cm-es ágyút, valamint 35 géppuskát engedélyezett.

Az ellenőrző bizottság által fixírozott létszámból költségvetésileg azonban csak 1947 fő volt rendszeresítve s e csekély állományból kellett 651 főt igénybe venni tisztán honvédségi célokra, hogy 3 árvízvédelmi századot és egy rádióiskolát felállíthassunk.

Ugyancsak pénzügyi nehézségek okozták, hogy a folyamőrség részére engedélyezett hajópark sem volt kiépíthető, amennyiben 8 őrnaszád közül csak 3 használható és egy használhatatlan volt meg...¹⁹

ANTANT LÉTSZÁMELLENŐRZÉS A FOLYAMŐRSÉGNEL²⁰

...Huard:²¹ Vannak-e jelenleg próbaszolgálatosok? Faba: Van 143, kik ez év tavaszán jöttek (jan. 1. óta). Kötelezőik itt vannak, köztük kettő, kik tegnap érkeztek. — Bemutatják. — A próbaszolgálat ideje 1 év, de a kötelezőt mindjárt a próbaszolgálat megkezdésekor 6 évre állítják ki. Ha az ember a próbaszolgálat alatt nem felel meg, a kötelezőt eltépik. H.: Múlt év decemberében itt foganatosított ellenőrzés alatt a bizottság azt a választ kapta, hogy a próbaszolgálatosoknak nincsen az egyévi próbaszolgálat ideje alatt kötelezőjük. Akkor 120 ilyen kötelezővel nem

17 HL 1929/1999 Hr. és Országos Levéltár ME MT jkv. 1929, január 25.

18 Folyamőrségre vonatkozó részletek Csáky Károly honvédelmi miniszter minisztertanácsi előterjesztéséből. Címe: A honvédelem alapjainak részleges megteremtése.

19 A létszámmal és a hajóállománnyal kapcsolatban a belügyminiszter 1925. évi jelentésében (Jelentés és statisztikai évkönyv. 1926. 35. o.) a folyamőrségről a következőket írta: „... pótlás csak önkéntes jelentkezés alapján történt. A megállapított létszámot az 1922. év végéig nem sikerült betölteni... A tisztikar utánpótlása céljából az 1921. és 22. évben tiszti tanfolyam működött... A párizsi legfelsőbb katonai tanács a békeszerződés 120. cikkében foglalt korlátozások felül további 6 őrjáró naszádnak, több motorcsónaknak és segédhajónak tartását engedélyezte s a szerb megszállott területen leszerelt egységek közül 4 naszád folyamrendészeti célokra visszavittetett. Utóbbiak teljesen leromlott állapotban érkeztek vissza és 1922 év végéig csak a „Szeged” őrjáró naszádot sikerült karba helyezni...”

1923-ban állították szolgálatba a „Kecske-mét”, majd később a „Siófok” és „Debrecen” őrnaszádokat.

A korszak honvédségének és fegyveres erőinek létszámviszonyait, azok alakulását két munka dolgozta föl, ezért azok ismertetését mellőzzük. *Hetés—Morva*: Csak szolgálati használatra! (Budapest, 1968.) című könyvükben a 288., 292., 470—471. oldalakon részletesen tárgyalják a kérdést az engedélyezett és rejtett létszámok vonatkozásában is; a másik munka: *Tóth Sándor*: A Horthy-hadsereg szervezete (1920—1944)., Hadtörténelmi Közlemények 1958. 1—4. sz. 52. és 57. o. A huszas évek második felére vonatkoztatva írja Tóth Sándor, hogy „... Valóban folyamőr csupán 100 tiszt és 1200 fő legénység volt...” A folyamőrség létszámának alakulását nyomon követő részletes feldolgozás már túlnőné e publikáció kereteit, már csak a leplezés adta bonyolultság miatt is. A folyamőrség létszámát különben alapvetően az 1922. XIV. tc. 3. §. szabályozta (ún. Folyamőrségi törvény).

20 HL 1918/1925. A m. kir. kormány meghatalmazottja a Szövetségek közti Katonai Ellenőrző Bizottságnál. Jelentések. 352—373. o.

21 Részlet az öbudaí „Horthy Miklós” folyamőrségi laktányában 1925. május 29-én lefolytatott ellenőrzésről készült jelentésből. Az ellenőrzést Huard francia őrnagy vezette, a felvilágosításokat Faba János törzskapitány, a közigazgatási és számadási osztály parancsnoka adta. Ahogy Rapach ezredes a jelentéseknek a Hm Eln. D. osztályához történt felterjesztéséhez írta: „Az ellenőrzés ismét a legaprólékosabb részletekig kiterjedt. Az ellenőrzések ily módon való keresztülvitele a csapatokat nagyon igénybe veszik és az ellenszenv a bizottság iránt rohamosan nőni fog...”

Az előtte való napon (május 28.) az esztergomi révkapitányságon tartottak létszám- és fegyverzetellenőrzést, amelyből csupán egy mondatot idézünk, abból megközelítő pontossággal kiszámítható a folyamrendészeti szolgálat létszáma, hiszen az minden révkapitányságon nagyjából megegyezett: „... Jelenleg az itt levő folyamőrosztagnak létszáma 10 fő és két motorcsónakkeze-
16...”

bíró ember volt. (Huard felolvassa a delegáltak tanácsában akkor az ellenőrzés lefolytatásáról szerkesztett jegyzőkönyvének idevágó részét a felelettel.) F.: Ezeknek az embereknek már akkor is volt kötelezőjük és ezek most már a bizottság által láttamozva a többi közé vannak sorolva...

d) *Próbaszolgáltatások és kötelezőik:*

Huard őrnagy kívánságára bemutatják az összes kötelezőket, melyek között valóban találunk 120 olyan ember kötelezőjét, akik 1924 szeptember, október, november havában kötelezték magukat, és melyek a bizottság által már láttamozva vannak.

e) <i>Létszámkimutatás:</i>		Kötelezők szerint:		<i>A mai létszám 1069 fő</i>
	láttamozott:	nem láttamozott:	összesen:	
v. f.	111	2	113	
legénys.	672	141	813	
összesen:	783	143	926	
flyamórség	1069			
rádió	107	(Károly kir. laktanya)		
rádió s. szem.	10			
összesen	1186			
	926	kötelezővel bír ebből		
marad:	260	kötelezővel nem bír, vagyis polg. s. szem.		

H.: Kik azok, mikor az „S” könyvben csak 180 van?

F.: 180 az „S” könyvben, (E laktanyában élelmezettek: 329 fő)

- 37 zene,
- 43 műszaki munkás,
-
- 260 összesen.

H.: A zenének is van egyenruhája tudomásom szerint, tehát önök a polgári segédszemélyzetet is egyenruhában járatták?

F.: Van ugyan a zenének egyenruhája, de az eltérő a flyamórökétől...²²

TÖREKVÉSEK A HAJÓÁLLOMÁNY NÖVELESÉSÉRE²³

6037/titk. VI. — 1. o. 1926. I. 26.

Örjáromaszádok
és egészségügyi anyag követelés Ausztriától.²⁴

Pro domo: Kapcsán a 18170/titk. eln. D. 1925. sz. ügyiratnak. F. évi jan. hó 26-án del. a 3. c. osztályban Englisch Popparich tábornok úr elnöklote alatt egy értekezlet

²² A létszám, mint már írtuk, ekkor még alatta maradt az engedélyezett 1620 főnek, még akkor is, ha a rádiókat hozzáadjuk, akik tulajdonképpen a flyamórségnél elrejtett híradószázadot alkották.

²³ HL VKF 1. o. titk. VI.—1. b. 74. doboz. 530—531. o., 6037. sz. irat.
²⁴ Az 1922: XIV. tc. 5. § értelmében a flyamrendészeti szolgálatot 8 db egyenként legfeljebb 128 tonnás, fegyverlövés ellen védett testű, egyenként 2 db 70 milliméteres ágyúval és 2 gépfegyverrel felszerelt örjáromaszád láthatta el, aknalerakó és torpedóberendezés nélkül. A már használatban levő örjáromaszádokon annyi ágyú maradhatott, amennyi az eredeti építési terveknek megfelelt (vagyis négy, mert a nagyobb típusú örjáromaszádokon a két lövegtoronyban 2—2 ikerágyú volt). Ezért az Ausztriával folytatott hosszadalmas, a volt közös vagyon felosztását célzó tárgyalásokon többek között arra törekedett a magyar kormány, hogy a felosztáskor Ausztriának jutott másik négy örjáromaszádot is megszerezze, annál is inkább, mert IV. Károly 1918. október 30-án úgy rendelkezett, hogy a cs. és kir. Dunaflofillát a magyar kormánynak kell átadni. (HL Polg. dem. forr. 23. doboz. 24. irat.)

tartatott meg az osztrák kormány azon ajánlata tárgyában, hogy 3 őrnaszádot és eü. anyagot ad át nekünk a burgenlandi telekkönyvek kiszolgáltatása ellenében.²⁵

Az értekezleten a következő álláspont alakult ki:

Az osztrák kormánytól 4 őrnaszádot és *más híján* a felajánlott eü. anyagot követeljük, éspedig előlegképpen azon kompenzációra, amellyel Ausztria nekünk tartozik, de *teljesen függetlenül* a Nyugatmagyarországi telekkönyvektől.

A telekkönyvet ugyanis nem lehet a hadi anyaggal junktimba hozni, mert ez teljesen más kérdés-komplexumba tartozik, mely kérdés-komplexumot Nyugatmagyarország átadásával kapcsolatban a velencei, illetve frankfurti szerződések szabályoznak, amelyeknek értelmében a telekkönyveket az osztrákoknak ki kell adni... Megjegyzendő még, hogy a magyar kormány a telekkönyveket nem akarja kiadni, illetve ezek kiadását a lehetőségig halasztja, mert ez képezi az egyedüli, kezeink között levő eszákot, amellyel az osztrákoktól a minket megillető kompenzációt kicsikarhatjuk... Az őrnaszádok kérdése tehát függőben marad a döntőbírósi eljárás lefolytatásáig (legalább 1 év).²⁶

ÚJ HAJÓ ÉPÍTÉSE²⁷

6085/titk. 1926.

Aknarakó hajó építése²⁸

Pro domo: A Büm VI. e. osztály (Folyamrendészeti osztály) a 226138/1926. számú ügyirat szerint a kisvízi út kitűzési osztag részére egy „Bójahajó” megépítését tervezi, mely tulajdonképpen nem más, mint egy aknarakó hajó.

A folyamórség felügyelője f. hó 20-án személyesen járt az osztályban és az osztályvezető úrral közölte, hogy a Honv. Főparancsnok úrnál ezen hajó szándékolt megépítéséről jelentést tett. A Honv. Főparancsnok úr a hajó építéséhez hozzájárult és utasította a Folyamórség felügyelőjét, miszerint azon véleményt, hogy egy ilyen hajó megépítése szükséges, a VI. Csoport Főnökével közölje és az erre vonatkozó véleményt írassa alá.

Az aknák gyors lerakásának lehetősége azon fordul meg, hogy egy megfelelő aknarakó hajó álljon rendelkezésre. A folyamórségnek eddig aknarakó hajója nem volt (a békeszerződés nem teszi lehetővé), hanem adott esetben egy vontató gőzöst (Badacsony) használt fel erre a célra, melynek teljesítménye azonban közel sem felelt volna meg a követelményeknek. Tekintve, hogy várható ellenfeleink folyamharci egységeinek vizeinkre való gyors betörését csakis az aknák gyors lerakása által tudjuk a leghatásosabban megakadályozni, egy aknarakó hajó építését szükségesnek tartjuk. Ezen hajó különben békében a kisvízi út kitűzési osztag kiképzését is nagyon előmozdítaná.

A hajó, mely egymilliárd háromszázötven millió koronába kerül, a folyamórség megtakarításaiból építtetne meg. Fentiek alapján a következő szám nélküli vélemény lenne adandó:

Vélemény: Egy kvk gőzös megépítését szükségesnek tartom. IV. 20. (Aláírás.)

Ügydarabot és véleményt személyesen adtam át Wulff vezérkapitánynak.

IV. 21. (Két aláírás)

IV. 22. (Aláírás)

²⁵ A burgenlandi telekkönyvek a Magyarországhoz tartozó telekkönyvi hivatalokban maradtak, így lehetetlenné vált az Ausztriához csatolt részeken az ingatlanforgalom. A magyar tárgyaló fél azonban *nem* a telekkönyvek fejében akarta megkapni az őrnaszádokat.

²⁶ Magyarországnak 1927–29-ben sikerült megszereznie a 4 őrnaszádot (leszerelt állapotban), ám a felszerelt, 60 tonnás „Siófok”-ot átadta. Ez Ausztriában a „Birago” nevet kapta.

²⁷ HL VKF 1. o. titk. VI.—1. b. 74. doboz. 370. o., 6085. sz. irat.

²⁸ Az eredeti felterjesztés nincs meg, ezért csak az arra reagáló vezérkari véleményt tudjuk ismertetni.

I. Fejezet. 1. §. Általános határozványok.

1. *Folyamórség rendeltetése.* 1. A m. kir. Folyamórség az 1922: XIV. tc. alapján létesült állami intézmény, mely egyúttal, mint a m. kir. honvédség szerves része, annak egyik fegyvernemét alkotja. Rendeltetése:

a) *nyíltan:* Magyarország hajózható vizein és partjain a törvényes rend fenntartása és a folyamatrendészeti szolgálat ellátása.

b) *rejtetten:* a folyamharcra való felkészülés.

2. *Folyamórség legfőbb igazgatása.* 2. A folyamórség legfőbb hatóságai:

a) folyamrendészeti és igazgatási hatósági ügyekben a belügyminiszter.

b) minden más vonatkozású közigazgatási ügyekben a honvédelmi miniszter.

A katonai ténykedéseknek vezetése és irányítása, továbbá a folyamórség fegyveres alkalmazása tekintetében úgy békében, mint háborúban, valamint az ily alkalmazásra való előkészítés tekintetében legfelsőbb fokon a honvédség főparancsnoka rendelkezik.

A honvédelmi miniszternek és a honvédség főparancsnokának vezető, legfőbb végrehajtó és ellenőrző szerve és elvi jelentőségű ügyekben legfőbb véleményező szakközege: a folyamórség felügyelője, aki egyszersmind illetékes parancsnok és folyamórségi közigazgatási ügyekben a honvédelmi miniszternek csoportfőnöke.

A folyamórség felügyelője elvi jelentőségű folyamrendészeti ügyekben a belügyminiszternek legfőbb véleményező közege.

3. *A folyamórség alárendelése.* 3. A folyamórség ugyan a fent 1. pontban említett törvény értelmében minden tekintetben és kizárólag a m. kir. belügyminiszternek, valóságban azonban az ügyek természeté szerint (l. fenti 2. pont) a belügyminiszternek, illetve a honvédség főparancsnokának van alárendelve.

4. *A folyamórségre vonatkozó szabályzatok.* 4. A folyamórségre általában véve a honvédség általános érvényű szolgálati könyvei és utasításai mérvadók. A folyamórség különleges viszonyainak megfelelően a folyamórség szervezetét, szolgálatát és szolgálati kezelését még külön, csupán a folyamórség számára érvényes határozványok, utasítások és rendeletek is szabályozzák.

5. *Minisztériumi osztályok és azok alárendelése.* 5. A folyamórség ügyeit legfelsőbb fokban nyíltan a belügyminisztérium következő osztályai intézik:

1. belügyminisztérium VI. f. (folyamórségi és folyamórség-közigazgatás) osztálya,

2. a belügyminisztérium VI. e. (folyamórség és egyéb közrendészeti szervek anyagi) osztálya,

3. a belügyminisztérium VI. d. (folyamrendészeti) osztálya.

A belügyminisztérium VI. f., VI. e. és VI. d. osztálya minden tekintetben a folyamórség felügyelőjének úgy ebben a minőségében, mint pedig mint honvédelmi

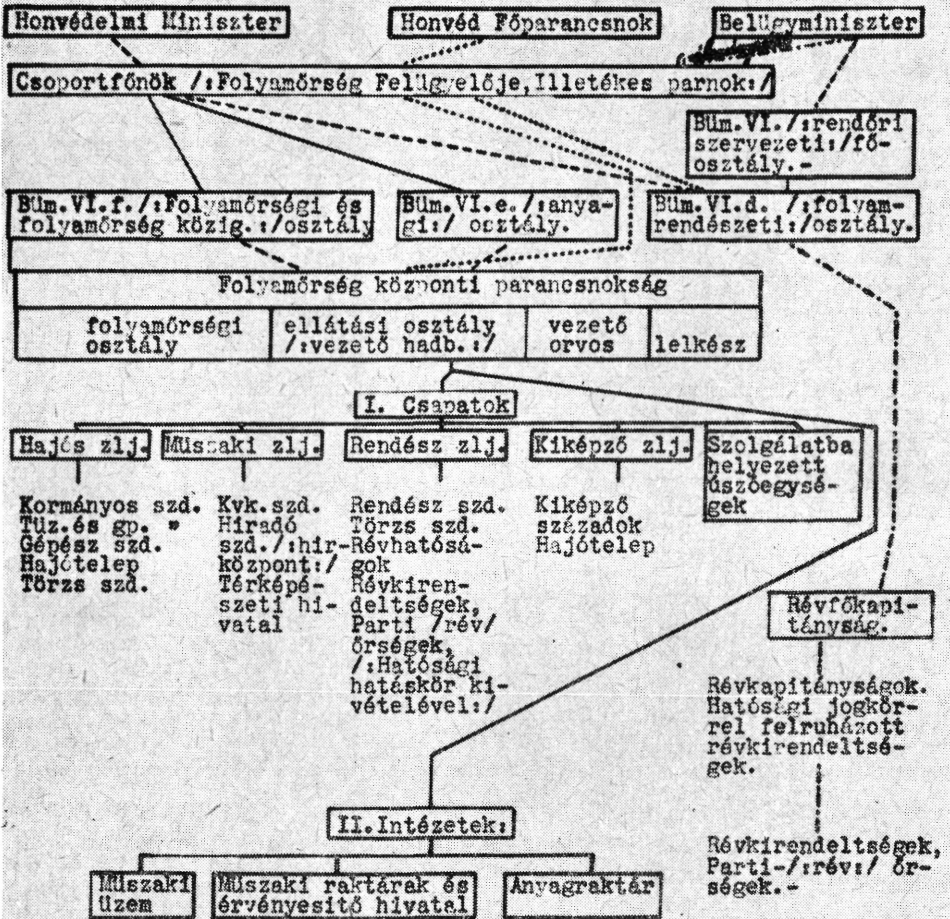
²⁹ HL 151/Bk. Elms. 1929. 108 803/60. A folyamórség szervezetére vonatkozó, végleges formába öntött tervezetet 1929. augusztus 24-én keltezte terjesztette föl a folyamórség felügyelője, Wulff vezérkapitány, kormányzói jóváhagyásra. Augusztus 28-án érkezett az anyag a Honvédelmi Minisztériumba. Ott az 1. osztály véleményezte, mely szerint az anyag jó, de túl terjedelmes. Javasolta, hogy csak a parancsnokságok, hatóságok és intézetek számára szóló határozványok kerüljenek ilyen cím alatt, mint „A-202 jelű szolgálati könyv” kiadásra, az egyéb anyag rövidítve, a folyamórség szolgálati utasításába kerüljön bele. Az előterjesztés személyi ügyeket, pontosabban kinevezési javaslatokat is tartalmaz. Hogy a fölterjesztett „szervi határozványok a m. kir. folyamórség számára” mikor nyert jóváhagyást, pontosan nem tudjuk, de valószínűleg még 1929-ben.

³⁰ HL Horthy-kori csapatanyagok 1922—1946. 108 803. 39. doboz. 1—62. o. Bár a „Szervi határozványok...” csak 1929-ben nyert elfogadást, pontosabban a folyamórség szervezeti felépítését írásban, átfogóan csak felállítása után nyolc évvel öntötték jogszabályi formába, ez nem jelenti azt, hogy az itt tárgyalt konstrukció ekkor született. A folyamórség ugyanis lényegében már megalakításától ebben a szervezeti formában funkcionált, s így a szóban forgó irat csupán a ténylegesen fennálló helyzetet rögzítette.

2.3.

A M.KIR.FOLYAMŰRSÉG TAGOZÓDÁSA:

A m.kir.folyamŰrség tagozódása a következŰ:

Jelmagyarázat:

----- közigazgatási
 fegyelmi és kiképzési
 folyamrendészeti hatósági
 minden tekintetben való } alárendelés

miniszteri csoportfőnöknek, a belügyminisztérium VI. d. osztálya ezenkívül folyamrendészeti és igazgatási hatósági hatáskörben a belügyminisztérium VI. (rendőr szervezeti) főosztálya útján a belügyminiszternek van alárendelve.

6. *Gazdászat-közigazgatási végrehajtó szolgálat a legfőbb igazgatás részére.* A folyamórség központi gazdasági hivatala látja el a folyamórség felügyelője, továbbá az említett belügyminisztériumi osztályok összes személyzetének gazdászat-közigazgatási végrehajtó szolgálatát.³¹

31 A 2. §-ban foglalt sémát nyomdatechnikai okból az eredeti iratról készült fényképmásolatban mutatjuk be. Helyszűke miatt a „Szervi határozványok...” további közlését nem folytatjuk. A 2. §-ban idézett táblázat amúgy is áttekintést ad az egész szervezeti felépítésről, alá-fölérendeltségi viszonyról és érzékelteti a rejtés megoldását is. A továbbiakban azonban röviden összefoglaljuk az irat tartalmát.

II. fejezet. A folyamórség központi irányítása. 3. §. A folyamórség felügyelője, annak alárendelése, csoportfőnöki minősége, közvetlen beosztottai stb. 4. §. A belügyminisztérium VI. f. osztályának alárendelése, ügyköre. 5. §. A belügyminisztérium VI. e. osztályának tagozódása, ügyköre, alárendelése stb. 6. §. A belügyminisztérium VI. d. osztálya, mint fent.

III. fejezet. Magasabb parancsnokság, 7. §. A folyamórség Központi Parancsnoksága, melynek I. a csapatok és II. az intézetek vannak alárendelve. Tárgyalja a Központi Parancsnokság kötelmeit, tagozódását, a különböző alá- és fölérndeltséget, a parancsnoksághoz tartozó hivatalokat stb.

IV. fejezet. Csapatok. 8. §. A hajós zászlóalj. Alárendelés, tagozódás, a parancsnok kötelmei, jogai és hatásköre, az alája tartozó századok, hajótelep. 9. §. Műszaki zászlóalj, mint fent. 10. §. Rendész zászlóalj, mint fent. 11. §. Kiképző zászlóalj, mint az előzőben. 12. §. Szolgálatba helyezett úszóegységek, mint az előzőben.

V. fejezet. Intézetek. 13. §. Műszaki üzem. 14. §. Műszaki raktár és érvényesítő hivatal. 15. §. Anyagraktár.

VI. fejezet. Folyamrendészeti szolgálat. 16. §. A folyamrendészeti szolgálat általában. 17. §. A révkökapitányság 18. §. Révkökapitányságok. 19. §. Révkörendeltségek. 20. §. Parti (révkö)örségek.